

NATHAN
ENGLANDER

VERLOST VAN
VLESELIJKE
VERLANGENS

Vertaald door
Nicolette Hoekmeijer

Anthos | Amsterdam

INHOUD

De zevenentwintigste man	9
De buitelaars	33
De hereniging	65
De pruik	90
De dibboek van Park Avenue	117
De Kerstrabbijn	150
Het een of het ander	163
Verlost van vleselijke verlangens	185
Onze vorm van wijsheid	202

DE ZEVENENTWINTIGSTE MAN

Het bevel werd gegeven vanuit Stalins datsja in Koentsevo. Hij droeg het even onbewogen op aan de verantwoordelijke agent als wanneer hij de dood zou hebben gelast van koelakken of geestelijken of de echtgenotes van dierbare vrienden, die geen blad voor de mond namen. De verdachten dienden allemaal op dezelfde dag te worden ingerekend, op hetzelfde moment bij de poorten van de gevangenis te worden afgeleverd en – naar lucht happend in één gelijktijdige laatste ademtocht – met een enkel knetterend geweer-salvo de verdoemenis in gejaagd te worden.

Het was geen kwestie van haat, enkel van loyaliteit. Want Stalin wist dat men slechts één natie trouw kon zijn. Wat hij minder goed wist was welke schrijvers er op zijn lijst stonden. Toen het arrestatiebevel hem de volgende ochtend werd voorgelegd tekende hij het toch maar, al stonden er nu zevenentwintig namen op, terwijl het er de dag daarvoor nog zesentwintig waren geweest.

Het maakte weinig uit, behalve misschien voor die zevenentwintigste.

De bevelen lieten weinig ruimte voor variatie, en al helemaal niet voor getreuzel. Ze dienden in het geheim en – het enige waarop werd gehamerd – gelijktijdig te worden uitgevoerd. Maar hoe moesten de agenten de mannen uit Moskou en Gorki, Smolensk en Penza, Shuya en Podolsk op precies hetzelfde moment bij de

gevangenis in de buurt van het dorp X. zien te krijgen?

De verantwoordelijke agent wist dat zijn kracht school in leidinggeven en hij vertrouwde de rol van strateeg toe aan zijn pet. Hij knipte de lijst in reepjes en strooide die in zijn gloednieuwe hoofddekseel, waarna hij ze voorzichtig door elkaar husselde om de pet niet uit model te brengen. De meeste van deze schrijvers zaten in Moskou. Het handjevol dat in zijn geboorteplaats verbleef, ergens een kuur volgde of zich had teruggetrokken in een hutje om dat ene meesterwerk te voltooien, kon rekenen op een stevig pak rammel zodra de agenten, kregel van de lange tocht, over de drem-pel stapten.

Na de loting lieten de agenten die een naam hadden getrokken die een lange reis beloofde, de goedmoedige spot en hoon van hun vrienden over zich heen komen. Voor de meesten zou het een makkie zijn – ze hoefden weinig meer te doen dan een of andere oude oproerkraaiër in een auto duwen, of ten overstaan van een groep nieuwsgierige boeren hun overhemd te laten kreuken in een plattelandsklucht – haren trekken en hakken in het zand – die net zo ver uit de hand kon lopen als nodig was.

Dan waren er nog degenen die het echt voor hun kiezen kregen. Zoals de twee agenten die waren belast met Vasily Korinsky, die, omdat hij geen andere uitweg zag, bereid was rustig zijn slaapkamer te verlaten, maar wiens vrouw Paulina de kleinste van de twee agenten te lijf ging met een oosterse koperen vaas. Er volgde een handgemeen, Paulina werd overmeesterd, de kleine agent werd bewusteloos naar buiten gedragen en er was een uur van de be-raamde tijd verloren gegaan.

Er was het koppel dat was belast met Moïsje Bretzky, een groot liefhebber van zowel wodka als het land van herkomst. Je zou niet zeggen dat hij een van de meest gevoelige Jiddische dichters aller tijden was. Hij was groot, onverzorgd en hij stonk als een paard. Eén keer per jaar, tijdens de tien dagen van inkeer, stond hij stil bij zijn zondige manier van leven en ontzuurde hij voor Jom Kip-

poer. Na het vasten pakte hij pen en papier en zat weken aaneen als een bezetene te schrijven in de bedompte keuken van zijn zuster – met het kleed der verzoening nog altijd over zijn hoofd gedrapeerd, dat uit elkaar leek te barsten. De voltooiing van het werk werd gevierd met een tot aan de rand gevuld glaasje wodka. En dan stak Bretzky's dorst de kop weer op en liet hij zich een jaar lang gaan. Bretzky's zwager zou een einde hebben gemaakt aan deze jaarlijkse gang van zaken als hij niet zo veel roebels zou ontvangen voor de van zweet omgekrulde vellen papier die Bretzky achterliet.

Het kostte de twee agenten de hele nacht om Bretzky op te sporen. Ze troffen hem uiteindelijk aan in een van de bordelen die niet bestonden, en als ze al bestonden, in ieder geval niet werden bezocht door overheidsfunctionarissen. Evengoed wisten ze ongezien de kamer binnen te glippen. Bretzky lag uitgeteld op de vloer, op zijn buik, met in elke arm een glimlachende sloerie. Tijdens de tijdrovende onderneming om de hoeren uit zijn greep te bevrijden, Bretzky overeind te hijsen en hem de gang op te zeulen, sprongen bij de jongste van de twee agenten de tranen in de ogen.

De oudste agent vertrouwde het lichaam toe aan de hoede van zijn partner, terwijl hij een praatje ging maken met de madam. Hij stelde zichzelf diverse malen voor, alsof ze elkaar nooit eerder hadden gezien, legde uit in wat voor netelige situatie hij zich bevond en wist minstens tien vrouwen bereid te vinden hem te helpen.

Twaalf van de allersterkste medewerksters zeulden – in een stoet van rode peignoirs, frou-frou-slippers en gelakte teennagels – de beer van een vent gierend van de lach naar de gereedstaande auto. Het was een schouwspel waar Bretzky zelf enorm van zou hebben genoten als hij bij kennis was geweest.

De minst problematische van de problematische aanhoudingen was die van Y. Zuser, de oudste van de groep en degene die het doelwit was geweest van de eerste serieuze verbale aanvallen op de kosmopolieten, destijds in '49. In de *Literaturnaya Gazeta*

van 19 februari was hij uitgemaakt voor een achterhaald schrijver, beschuldigd van anti-Sovjetdenkbeelden en bekritiseerd omdat hij een pseudoniem had gebruikt om zijn Joodse afkomst te verhullen. In datzelfde nummer was ook zijn echte naam, Melman, bekendgemaakt, waardoor hij nu de privacy moest missen die hij altijd had gekoesterd.

Drie jaar later kwamen ze hem halen. De twee agenten waren niet blij met hun opdracht. Op de middelbare school hadden ze allebei dezelfde Joodse literatuurdocent gehad, voor wie ze grote bewondering hadden gekoesterd, ondanks zijn afkomst, en die hen er zelfs toe had aangezet een paar gedichten te schrijven. Het waren geen onaardige kerels en het oppakken van een tachtigjarige man stemde niet overeen met hun idee van het dapper dienen van de Partij. Ze volgden domweg bevelen op. Maar ergens onder al hun rechtvaardigingen school een diepe angst gestraft te worden.

De zon was nog niet eens op, maar Zunser was al helemaal aangekleed en zat een kopje thee te drinken. De agenten smeekten hem om zelf uit zijn stoel overeind te komen, waarbij een van hen de naam Zunser gebruikte en de ander het probeerde met Melman. Hij weigerde.

‘Ik zal me verzetten noch meewerken. De verantwoordelijkheid moet in zijn geheel op jullie geweten rusten.’

‘We volgen een bevel op,’ zeiden ze.

‘Ik bestrijd niet dat jullie een bevel opvolgen. Ik zeg alleen dat jullie zelf de verantwoordelijkheid moeten dragen.’

De eerste probeerde hem aan zijn armen omhoog te trekken, maar Zunser was te broos voor die aanpak. Toen pakte de een hem bij zijn enkels terwijl de ander zijn bovenlijf vastgreep. Zunser's hoofd klapte naar achteren. De agenten waren bang dat ze hem de dood in zouden jagen, een mogelijkheid waarvoor ze waren gewaarschuwd. Ze legden hem op de grond, waarna de grootste van de twee hem oppakte en de oude man als een kind in zijn armen hield.

Zunser vroeg of ze alsjeblieft even wilden blijven staan bij het portret van zijn overleden vrouw. Hij had het gevoel alsof het schilderij een nieuw soort somberte uitstraalde, alsof er elk moment een traan kon opwellen in de sepiakleurige ogen van zijn vrouw. Hij zei hardop: ‘Het geeft niet, Katya. Voor mij is het leven geëindigd op de dag van jouw dood; vanaf dat moment was alles slechts nostalgie.’ De agent pakte het lichaam van de romanticus even anders beet en liep naar buiten.

De enige gecompliceerde arrestatie die buiten Moskou plaatsvond had eigenlijk de makkelijkste van alle zevenentwintig moeten zijn. Het was de simpele opdracht Pinchas Pelovits op te pakken in het café aan de weg naar X. en de gevangenis even verderop.

Pinchas Pelovits had een geheel eigen wereldje geconstrueerd, met een meelevende god en een gevarieerde groep gelovigen. In die wereld stelde hij deze mensen op de proef door ze te confronteren met morele dilemma’s en tragedies – stelde ze soms nog zwaarder op de proef door ze te confronteren met vreugde en voorspoed. Hij tekende de beproevingen en gebeurtenissen van die wereld op in schriften, in de vorm van verhalen en romans, essays, gedichten, liedjes, volksliederen, grappen en uitgebreide geschiedverhalen die toewerkten naar het tijdperk waarin hij zich ophield.

Zijn ouders wisten niet goed in welk hokje hun zoon paste, hun zoon die de hele dag zat te schrijven zonder ooit iets te publiceren, terwijl hij in zijn relatie tot het alledaagse een haast ergerniswekkende logica aan den dag legde. Wat ze wel wisten was dat Pinchas het café niet zou overnemen.

Toen ze te oud werden om de zaak draaiende te houden zat er niets anders op dan de boel voor een krankzinnig laag bedrag van de hand te doen – op voorwaarde dat de nieuwe eigenaars de jongen zijn kamer lieten behouden en hem eten zouden geven als hij honger had. Zelfs toen de zaak overging in handen van de staat

werd Pinchas, in de dromerskamer, met rust gelaten: *wat zouden we ons druk maken, hij doet geen vlieg kwaad, een soort mascotte van het café, bijna niemand weet zelfs maar dat hij er zit, misschien schrijft hij wel over de geschiedenis van het café en worden we allemaal beroemd.* Dat was niet het geval. Maar wie zal het zeggen, misschien zou het er ooit van zijn gekomen als zijn naam – die van de lippen van vele reizigers was gerold – niet op Stalins lijst was beland.

De twee agenten die waren belast met Pinchas reden naar het café op een krakkemikkige boerenkar en deden zich voor als zoons van inmiddels berooide landeigenaren, een detail waarvan ze dachten dat het hun superieuren wel zou kunnen bekoren. De een had een Luger bij zich (een kleinood dat hij aan de oorlog had overgehouden) en de ander had een houten knuppel in zijn laars gestoken. Ze vonden de smalle gang waar Pinchas' kamer aan lag en klopten zachtjes op de deur. 'Geen trek,' klonk het antwoord. De agent met de Luger zette even een heup tegen de deur – hij gaf niet mee. 'Probeer de deurkruk,' zei de stem. Dat deed de agent, en de deur zwaaide open.

'Jij gaat met ons mee,' zei de agent met de knuppel in zijn laars.

'Ik pieker er niet over,' zei Pinchas onverstoorbaar. De agent vroeg zich af of zijn 'jij gaat met ons mee' net zo bot had geklonken.

'Leg dat boek op die stapel, trek je schoenen aan en kom mee.' De agent met de Luger sprak langzaam. 'We pakken je op wegens anti-Sovjetactiviteiten.'

Pinchas was volkomen van zijn stuk gebracht door die aantijging. Hij dacht even diep na en kwam tot de conclusie dat hij zich slechts met één moreel verwerpelijke daad had ingelaten, al leek het hem nogal overdreven dat hij daarvoor de gevangenis in moest.

'Goed, jullie mogen ze hebben, al zijn ze eigenlijk niet van mij. Ze zaten in een boek van Zunser dat een gast hier ooit heeft laten

liggen en ik wist niet naar wie ik ze terug moest sturen. Desondanks heb ik ze aandachtig bekeken. Rekent u me maar in.' Hij overhandigde de agenten vijf ansichtkaarten. Er zaten drie kunstige pentekeningen bij van een geisha in verschillende standen, met haar benen wijd. De andere twee waren identieke foto's, tegen de achtergrond van een geschilderd tropisch landschap, van een stevig gebouwde Russisch meisje in een hoelarokje, dat een vergeefse poging deed haar borsten te bedekken. Pinchas legde al zijn schriften op een stapeltje terwijl de agenten de kaarten verdeelden. Het stemde hem treurig dat hij geen weerstand had weten te bieden aan de verleiding. Hij zou zijn wandelingetjes missen, en ook het bureautje met het gevlekte tafelblad waaraan hij had zitten schrijven.

'Mag ik mijn bureau meenemen?'

De agent met de Luger begon ongedurig te worden. 'Je hebt niets nodig, je hoeft alleen je schoenen maar aan te trekken.'

'Ik neem veel liever mijn boeken mee dan mijn schoenen,' zei Pinchas. 'In de zomer ga ik weleens zonder schoenen wandelen, maar nooit zonder boek. Als u even gaat zitten kan ik mijn aantekeningen sorteren...'. Pinchas sloeg tegen de vloer, na een klap tegen zijn hoofd met de kolf van het wapen. Hij werd in een deken gerold het café uitgedragen, waarbij zijn voeten naar buiten staken, zonder schoenen.

Pinchas werd wakker, zijn hoofd bonkend van de klap en de wel heel erg strak geknoopte blinddoek. Het werd allemaal nog eens verergerd door het geluid van krakend ijs onder de wielen van de kar, zoals je dat hebt op de weg langs de rivier, ten westen van X. 'Even verderop ligt de brug,' zei hij tegen hen. 'U kunt het best een stuk afsnijden, langs het oude Bunakov-gebouw. Dat doet iedereen 's winters.'

De knuppel werd uit de laars van de agent gehaald en Pinchas kreeg weer een klap tegen zijn hoofd. Ze krompen ineen bij het idee dat hun gevangene bij aankomst de naam van de geheime ge-

vangenis eruit zou flappen. In een poging hem om de tuin te leiden sloegen ze een weg in die duidelijk in onbruik was. Het is niet voor niets dat in onbruik geraakte wegen in onbruik zijn geraakt. Nog geen halve kilometer verderop zaten ze met een kapot wiel en ze moesten te voet verder naar een nabijgelegen varkensfokkerij. De agent met het pistool confisqueerde een kar met een ezel en liet een varkensboer achter die razend en tierend tegen de zijkant van zijn schuur schopte.

Bij aankomst haalden ze alle drie enigszins opgelucht adem: Pinchas omdat hij langzamerhand het idee kreeg dat het om meer ging dan zijn bescheiden faux pas, en de agenten omdat er slechts enkele minuten voor hen nog drie andere wagens waren gearriveerd – allemaal onvergeeflijk laat.

Tegen de tijd dat de laatkomers waren afgeleverd, was de aanvankelijke angst van de andere drieëntwintig alweer iets weggeëbd. Het was een ernstige en dreigende situatie, maar tevens een unieke. Een eminente selectie van wat er nog restte van Europa's Jiddische literaire gemeenschap, werd gevangen gehouden binnen de muren van een uit zijn krachten gegroeide bergkast. Hadden ze geweten dat ze zouden sterven, dan was het misschien anders gelopen. Maar aangezien ze dat niet wisten, was I.J. Manger niet van plan Mani Zaretsky te laten horen hoe hij om *rachmones* smeekte. Daar had hij trouwens ook geen tijd voor. Pyotr Kolyazin, de beroemde atheïst, had hem al weten te verlokken tot een verhitte discussie over de consequenties die het had als je Gods hand aanwendde om het verloop van een tot dan toe 'logisch' plot ingrijpend te wijzigen. Manger zag dit als een aanval op zijn werk en wilde weten of Kolyazin alles wat hij niet begreep als 'onlogisch' bestempelde. Daarnaast moesten ze nog de huidige situatie doornemen, evenals oude vetes, nieuwe gedichten, omstreden recensies, tijdschriften die niet meer waren wat ze ooit waren geweest, veelbelovende redacteurs en, dat spreekt, alle roddels, want hadden ze

nog niet gehoord dat Lev zijn nieuwste manuscript had gebruikt om de kachel aan te maken?

Toen het lawaai al te erg werd, deed een bewaker het loergat in de deur open en zag dat er een waar symposium was ontstaan. Als gevolg daarvan waren, tegen de tijd dat nummer vierentwintig tot en met zevenentwintig arriveerden, de anderen al in afzonderlijke, kleinere cellen ondergebracht.

Elke cel was bedoeld voor vier gevangenen en er lagen drie beschimmelde slaapmatjes. In de hoek stond een emmer. In de houten muurplanken zaten grove gaten, en het viel niet te zeggen of de bewakers die erin hadden gemaakt voor de ventilatie of dat eerdere gevangenen met veel geduld gaten in het hout hadden gekrabbd om het bestaan van een wereld buiten de gevangenis bevestigd te zien.

De vier laatkomers waren meteen gaan liggen, Pinchas op de grond. Hij was duizelig en rillerig en probeerde zijn gekreun te onderdrukken zodat de anderen konden slapen. Maar slapen was wel het laatste waar zijn metgezellen aan dachten: Vasily Korinsky omdat hij zich zorgen maakte hoe dit alles voor zijn vrouw zou uitpakken, Y. Zunsner omdat hij probeerde de verandering te verwerken (de enige verandering die hij nog in zijn dagelijkse bestaan had voorzien was de dood, en die dan in zijn slaap), Bretzky omdat hij eigenlijk nog niet eens echt bij bewustzijn was.

Met uitzondering van Pinchas had niemand enig idee hoe lang hij onderweg was geweest, of de tocht van de ochtend tot aan de avond had geduurd of zelfs tot ver in de volgende dag. Pinchas probeerde zijn tocht als ijkpunt te gebruiken, maar in het donker verloor hij al snel elk gevoel voor tijd. Hij luisterde naar de ademhaling van de anderen, om zich ervan te vergewissen dat ze nog in leven waren.

Het peertje, dat aan een rafelig snoer aan het plafond hing, floepte aan. Het was een verademing: niet alleen maakte het een einde

aan het duister, maar het fungeerde tevens als scheidslijn, een overgang in de schijnbare eindeloosheid.

Ze staarden zonder te knippen naar de gedempte gloed van het peertje en waren bang dat het hen weer in de steek zou laten. Met uitzondering van Bretzky, wiens reusachtige lichaam alweer naar wodka smachtte, en die zijn ogen niet eens open durfde te doen.

Zunser was de eerste die iets zei. ‘Het ochtendgloren brengt hoop met zich mee.’

‘Hoop waarop?’ vroeg Korinsky uit een mondhoek. Zijn oog was tegen een gat in de zwarte muur gedrukt.

‘Een uitweg,’ zei Zunser. Hij keek naar het peertje, vroeg zich af hoeveel stroom er op het snoer stond, hoe hij het zou kunnen pakken en voor hoeveel van hen het zou volstaan.

Korinsky vatte de opmerking ten onrechte op als een blijk van optimisme. ‘Niks uitweg en niks ochtendgloren. Het is aardedonker buiten. Het is óf nacht óf we bevinden ons op een plek waar geen zon is. Ik sterf van de kou.’

De anderen waren licht geschokt toen Bretzky het woord nam: ‘Los van het feit dat jij niet een van de hoeren bent waarvoor ik heb betaald en dat dit niet het bed is waarop we zijn neergeploft, weet ik het ook niet. Hoe de situatie ook is, ik zal me erdoorheen slaan, maar dan zonder jouw gejammer dat je het koud hebt, ten overstaan van een oude man in hemdsmouwen en dit magere scharminkel dat niet eens schoenen heeft.’ Hij begon alweer scherper te observeren, terwijl Jom Kippoer nog zeker enige maanden op zich zou laten wachten.

‘Dat is niet zo erg,’ zei Pinchas. ‘Ik zou liever een boek hebben dan schoenen.’

Ze fronsten allemaal hun wenkbrauwen en namen de man aandachtig op – zelfs Bretzky kwam steunend op een elleboog overeind. Zunser begon te lachen en de andere drie vielen hem bij. Ja, een boek zou veel beter zijn. Maar welk boek dan? In ieder geval

niet het vlugschrift van die sukkel van een Horiensky – een in grote oplagen gedrukte recente flop. Weer lachten ze even. Korinsky viel stil, bang dat een van de anderen in de cel Horiensky zou blijken te zijn. Gelukkig zat Horiensky aan het andere einde van de gang, waardoor deze ultieme vernedering vlak voor zijn dood hem bespaard bleef.

Niemand zei nog een woord totdat het peertje weer uitging, waarna ze er het zwijgen toe bleven doen omdat het nacht zou zijn. Dat was echter niet het geval. Korinsky zag het licht door de gaten en de kieren in de planken sijpelen. Dat zou hij hun vertellen zodra het peertje weer ging branden, als dat al zou gebeuren.

Pinchas had eeuwig kunnen blijven lachen, of in ieder geval tot aan het moment van zijn executie. Zijn geest was ongetraind, hij had nooit geleerd zich te beteugelen en was nooit gestraft voor roekeloze uitbundigheid. Hij had geschreven omdat dat het enige was wat hem echt raakte, los van zijn wandelingen en de plaatjes waarnaar hij heimelijk had gekeken. Er was sinds zijn jeugd geen dag voorbijgegaan dat hij niet had geschreven.

Omdat hij het nu zonder pen en papier moest stellen besloot hij tot een kort verhaal, iets waaraan hij lekker kon schaven, waaraan hij elke dag iets nieuws kon toevoegen, totdat hij weer werd vrijgelaten.

Zunser voelde de kou van de vloer in zijn botten trekken, wat ze broos maakte. Het was toch zijn tijd. Hij had een lang leven gehad, genoten van alle erkenning die hij had gekregen voor iets wat hij graag deed. Alle anderen die eenzelfde roem hadden vergaard waren in de gaskamers verdwenen of zaten in Amerika. Had succes niet veel minder betekenis als al je rivalen waren verdwenen? Waarom zou je eigenlijk nog schrijven als je lezers tot as zijn geworden? Probeer nooit je taal te overleven. Zunser draaide zich op zijn zij.

Bretzky zweette de alcohol uit zijn bloed. Hij probeerde zichzelf voor te houden dat het een visioen was dat was veroorzaakt door

de drank, een scherper visioen omdat hij ouder was, maar even-
goed een hallucinatie. Hoe vaak had hij zich niet omgedraaid, na-
dat hij zijn naam had horen roepen, om vervolgens niemand te
zien? Hij tastte naar een borst, een zachte roze wang, een lapje zij-
de, en viel in slaap.

Voordat Pinchas zijn ogen sloot en alleen nog maar meer duis-
ternis vond, herhaalde hij nog een laatste keer zijn eerste alinea:

De ochtend waarop Mendel Muskatev bij het ontwaken tot de ont-
dekking kwam dat zijn bureau, zijn kamer en de zon waren ver-
dwenen, nam hij aan dat hij was gestorven. Dit baarde hem zorgen
en dus sprak hij het gebed voor de doden uit, met zichzelf voor
ogen. Vervolgens vroeg hij zich af of zoiets wel was toegestaan en
maakte zich meteen alweer zorgen over het feit dat hij nog maar
nauwelijks dood was of hij had alweer gezondigd.

Zodra het licht weer aanfloepde ging Korinsky demonstratief ver-
liggen, alsof hij het ijs wilde breken, alsof ze gebonden waren aan
de voorschriften van de beschaafde wereld. ‘Het is geen ochtend,
hoor. Het is een uur of negen, tien, middernacht op zijn laatst.’

Pinchas herhaalde in stilte zijn alinea, speelde met de woorden,
bracht veranderingen aan, wilde dat hij een stuk leisteek had. Ko-
rinsky wachtte op een reactie en keek de andere drie strak aan. Het
was nauwelijks te geloven dat dit schrijvers waren. Hij geloofde
onmiddellijk dat hij er inmiddels zelf ook wat slonzig uitzag, maar
hij had tenminste nog een zekere klasse. De anderen, een dronken-
lap, een incontinente oude chagrijn en een malloot, konden on-
mogelijk van zijn niveau zijn. Hij zou zelfs de inferieure Hori-
ansky nu met open armen ontvangen. ‘Het is nog geen ochtend, zeg ik
net. Ze proberen ons voor de gek te houden, onze inwendige klok
in de war te brengen.’

‘Ga jij dan maar weer slapen, en laat ons lekker in de waan.’
Bretzky had die sukkel gisteren al gewaarschuwd. Hij zat er niet op

te wachten dat er ook nog een moord zou worden toegevoegd aan de lijst met uit de lucht gegrepen beschuldigingen.

‘Je hoeft niet zo te snauwen. Ik probeer alleen te kijken of we een zekere waardigheid kunnen behouden zolang ze ons hier vasthouden.’

Zunser was tegen een muur gaan zitten. Hij had zijn matje opgevouwen en gebruikte het als stoel, om zich te beschermen tegen de splinters. ‘Je zegt “vasthouden” alsof dit maar tijdelijk is en we in de volgende fase ergens terecht zullen komen waar we het beter naar onze zin zullen hebben.’

Korinsky nam Zunser ongegeneerd op. Hij werd niet graag op de vingers getikt, zeker niet door een oude zak die geen idee had tegen wie hij het had.

‘Kameraad,’ richtte hij op bijtende toon het woord tot Zunser, ‘ik ben ervan overtuigd dat mijn gevangennamen het gevolg is van een of ander bureaucratisch misverstand. Ik heb geen idee door wat voor geschriften jij hier bent beland, maar ik heb een onberispelijke staat van dienst. Ik was een vooraanstaand lid van het antifascistische comité en mijn ode ‘Stalin van zilver, Stalin van goud’ geniet landelijke bekendheid.’

‘Ons bloed vergoten we voor de revolutie, nu stikken we in Stalins pollutie,’ citeerde Bretzky een verbastering van Korinsky’s ballade.

‘Hoe durf je de spot met me te drijven!’

‘Ik heb nooit het genoegen gehad het origineel te horen,’ zei Zunser, ‘maar ik moet zeggen dat de parodie erg vermakelijk is.’

‘Onze harten juichten als één voor de revolutie, nu triomferen we in Stalins glorieuze resolutie.’ Alle drie hoofden draaiden zich naar Pinchas, dat van Korinsky het snelst.

‘Precies,’ snierde Korinsky tegen de andere twee. ‘Ik moet zeggen dat ik blij ben me te kunnen verheugen in de aanwezigheid van ten minste één bewonderaar.’

Er waren veel vormen van sociale interactie die Pinchas vreemd

waren, en dit was er een van. Hij wist niet wanneer bewieroking op zijn plaats was.

‘O, ik ben geen bewonderaar, hoor. U bent een meester in de beheersing van de Jiddische taal, maar de kracht van al uw werk wordt ondermijnd door een onbeholpen partijboodschap die niets van doen heeft met de mensen over wie u schrijft.’ Dit met een welbespraaktheid die Korinsky de indruk gaf dat de sukkel zich neerbuigend uitliet.

‘De personages zijn slechts kapstokken, verzinsels!’ schreeuwde hij tegen Pinchas. Toen realiseerde hij zich dat hij tegen een malloot schreeuwde, terwijl de andere twee mannen over de grond rolden van de lach.

‘Ze zijn heel realistisch,’ zei Pinchas, waarna hij weer ging liggen en verder wiegde en mompelde.

‘Wat lachen jullie nou, stelletje zelfingenomen kwasten? Ik heb tenminste een oeuvre dat wordt gelezen.’

Bretzky maakte zich weer kwaad. ‘Ga tekeer zoveel je wilt. Zodra het me te veel begint te irriteren, ruk ik je hoofd van je romp.’ Hij maakte een knijpende beweging met zijn enorme vingers. ‘Ik wil je wel zeggen dat je niet zo’n oneerbiedige toon tegen ouderen kunt aanslaan. Verder heb ik vaag het gevoel dat het gezicht van de oude man toebehoort aan de legendarische Zunser, wiens prestaties ver uitstijgen boven die van alle andere nog in leven zijnde schrijvers, Jiddisch of anderszins, in het Rusland van vandaag de dag.’

‘Zunser?’ zei Korinsky.

‘Y. Zunser!’ gilde Pinchas. Hij kon niet geloven dat hij samen met zo’n ongekend groot denker zat opgesloten. Het was zelfs nog nooit bij Pinchas opgekomen dat er achter de naam Zunser een echt mens schuilging. Mijn god, hij had het grote licht in een emmer zien plassen. ‘Zunser,’ zei hij tegen de man. Hij ging staan en sloeg met zijn vuist tegen de deur, waarbij hij keer op keer ‘Zunser!’ riep, alsof het een wachtwoord was dat zijn bewakers zouden

herkennen, waarna ze zouden begrijpen dat het spel uit was.

Er kwam een bewaker door de gang naar hen toe, die Pinchas tegen de grond sloeg. Hij liet een kom water en een paar kruimels roggebrood voor hen achter. De drie aten gehaast. Bretzky hield de gewonde overeind terwijl Zunser wat water in zijn mond goot, hem dwong te slikken.

‘Die vent is gek, hij wordt nog onze dood.’ Korinsky zat met zijn oog tegen het gat van een knoest gedrukt en tuurde in het duister van hun dag.

‘Onze dood misschien wel, ja, maar wie zou het in zijn hoofd halen om de gelauwerde dichter van het communistische rijk om te brengen?’ Bretzky’s toon was bijtend, hoewel dat niet werd weerspiegeld in zijn gelaatsuitdrukking. Hij hield Pinchas’ krachteloze lijf in zijn armen, terwijl Zunser met zijn mouw het zweet van het voorhoofd van de jongen veegde.

‘Dit is niet het moment voor grappen. Ik had met de gevangenisdirecteur willen gaan praten, maar die malloot heeft alles vernald met zijn geschreeuw. Om zo als een meisje in zwijm te vallen. Heeft hij nooit eerder iemand ontmoet die hij bewondert?’ Korinsky stak een gekromde vinger door een van de grotere gaten, alsof hij wilde weten hoe het duister buiten aanvoelde. ‘Wie zal zeggen wanneer die bewaker terugkomt?’

‘Ik zou maar niet al te veel moeite doen om naar buiten te komen,’ zei Zunser. ‘Geloof me, er is maar één manier om hier weg te komen.’

‘Met dat soort gepraat schieten we niets op.’ Korinsky ging staan en leunde met zijn schouder tegen een koude plank.

‘Waar zijn we dan wel iets mee opgeschoten?’ zei Zunser. ‘Met die lofzangen van jou op het regime? Er is geen hoeftgetrappel hoorbaar in de verte. Ik zie Stalin nog niet zijn paard de sporen geven om jou te hulp te snellen.’

‘Hij weet van niets. Hij zou nooit tolereren dat ze mij dit aandoen.’